

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндөсизинген

1951
ИЮЛЬ
29
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 149 (2323)
ӨРТӨЗ 20 КӨП.

Бо хүн ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунуң хүнү.

Совет улус шериг далайжыларының болгаш судно туду-жуларының мурнунга бистиң башкычы болгаш баштыңчывыс улуг Сталинның салган сорулгаларын нүүседир талазы-биле чедишкннерин демдегледип турар.

Светтин Шериг-Далай Флodu дөлгерезин!

ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунуң хүнү

ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунуң Хунунун байырлары бо чылын бистиң чуртувус бүгү делегейге төгүлүг чедишкннерин чедип алган үезинде эртпн турар. Дайын сөөлүндеги сталинчы беш чылдын планы чедишкнниң күөсетпген. 1951 чылдын планын хуусаа бетинде күөседир дээш бүгү улустуң социалистиң чарыжы чуртта калбарган. Коммунизмин улуг тудууларын ажалы хүн бүрүде-ле калбарып турар.

Бистиң улзувус тейбнни быжыглаар болгаш камгалаарыга хоп-тамарыдан сонургалды: Совет чазак тайбыга инжишылдыг сталинчы даштыкы политикам чайгылыш чок чорудуп турар. Совет улустуң бүгү делегейге тайбын дээш демиселни бүгү чурттарын миллион-миллион ажалчы чоннары дегкип турар.

Тайбынның болгаш демократияны өжөөниң дайыннары — америк-англи империалистер капиталисти системаның чөрүлдээлеринде үнер брукту Совет Эвилелинге, улус демократиязының чурттарына удуур дайын белеткелдеринден дилеп турарлар.

Америк-англи дайын кыпсыкчыларының оор бэулүг байдалын, оларын ат бижээн керээлерин кара сатыш-биле үрөп турарын, оларның бөрү шыкшач чачыларын былышаан, бистиң улзувус империалистерниң — дайын кыпсыкчыларынын айыылын утпас. Мынчангаш совет кижилер — тайбын күш-ажылдакчылары Владимир Ильич Ленинниң чагыларын болгаш И. В. Сталинниң шыларангай ийтышкынарнын удуртулга кылдып алдышаан, бодунун Совет Армияны болгаш Шериг-Далай Флодун быжыглап турар.

Бистиң Төрээн чуртувус чүгле кургак чер талазы-биле улуг эвес, харын далай талазы-биле улуг күрүне болур. Оң күрүне кызыгыраы 60 муң ажыг километр, оң 20 муң ажыг километри далайлап эртпн турар.

ССРЭ-ниң үндүр, кири сөөртүр чүк сөөртүгелери далай флодунга хамааржыр. Совет туктарлыг салыг суднолары бүгү-ле далайларда болгаш океаннарда чоруп турар. Бистиң кит өлүрү судноларымыс Антарктикада анып чоруп турар.

Далай херээнин талазы-биле болгаш корабль тудуп тургузарының талазы-биле улуг ажыдышкынарнын болгаш чогаалдыларын кылган. Бронелиг крейсери, эн-не дүрген чоруктуг миноостарын, бо үени далай адаа-биле чоруур хемелерин болгаш шеригниң өске-даа судноларын чогаалдып кылырын бистиң чуртувуска эн баштай күөсеткен.

Орустун далайжыларының интинден радиону бир дугаарында чогаалдып кылган Попов, ухар-хемени бир дугаарында чогаалдып кылган Можайский болгаш өске-даа эртемдээ чогоадыкчылар үнген.

Революстуг шимчээшкнниң төөгүзүнө орустун шериг далайжылары кайгамчыктыг чүүлдерни кылган. Революстуг матростар Октябрьниң социалистиг Улуг революцияны тиилелгезинге чүгүлө күш болган деп В. И. Ленин үнелээн.

«Октябрьниң тура-халышкынына Балтийнин матростары болгаш Выборгтун талазында келген кызыл-гвардейчилер улуг роляды болган. Ол кижилериниң качаарда аажок дидими турда, Петроградтың гарнизонунун роли колдуун да-ла мурнакчы дайынчыларга мораль болгаш шериг талазы-биле деткимче болган» (И. В. Сталин. Чогаалдар, том 4, арн 154).

Аныак совет республиканы чок кылар дээш америк болгаш япон империалистер бистиң Ыракы Чөөн-чүвүсчө халдап киргеш, сонгу Сахалинни эжелеп алган болгаш боттарынын күжүн Сибирьге кырген турган. Америк империалистер биттарынын англи чалчалары-биле кады шерини Мурманскиге болгаш Архангельскиге, Бакуга болгаш Ортаакы Азияны өске-даа чорайларыга дүжүргенер.

Бистиң чуртувуска халдап келген америк-англи болгаш өске-даа эжелечилерге уду демиселге ийдекейли-биле киришпешаан, бистиң шериг далайжыларымыс Ленин — Сталинниң партизанниң удуртулгазы-биле совет Төрээн чуртувунуң хосталгазын, хамаарышпас чоруун туруштуу-биле камгалап турганнар. Далайжылар каяа-даа — партизан чорукта-на чөр бурзунге кадыг шынгызы-биле тулчуң турганнар. Хамааты дайынның үезинде 60 ажыг муң матростар кургак черлерге тулчуң турганнар.

Чылак шапкаш бистиң улзувус социалистиг тургузушкунунуң чаартылгазынче кирипкен.

Империалистиг күрүндер АКШ-тың башталгазы-биле ССРЭ-ге чаз халдаашкыны белеткен, советке удуур яны-бүрү агрессии бөлүктөрүн чыып турган. Мынчангаш бистиң партиямыс болгаш чазавыс Кызыл Армияны, Шериг-Далай Флодун улам-на быжыглаарына улуг сагыш салып турган. 1921 чылдын мартта большевик партиянын 10 дугаар съездин флотту катап тургузар болгаш быжыглаарынын хемчеглеринин дугайында шинтирни хүлээп алган. Ол шинтир-биле советтин флодунуң дайынчы күчүзүн катап тургузар талазы-биле бүгү улустун канчаар-даа аажок улуг ажылы эгелээн.

1922 чылда Шериг-Далай Флодун шекпе алган комсомол ол херекке улуг роляды болган. Корабльдерге болгаш шериг-далайжы өөредилге черлеринче Төрээн чуртувунга, Ленин — Сталинниң партияныга кызыгаар чок бердинген муң-муң аныак патриоттарны комсомол чорудуп турган.

Большевик партияның сталинчы шыларангай политиказы бистиң чуртувусту хожудап калганында мурнакчы кылдыр, аграрлыг чурттан индустриалдыг чурт кылдыр кыска хуусаа иштинде чаарткан. Сталинчы беш чылдарың дүргүзүндө Далай-Шериг Флодун улам-на күштелдирпн өстүрген чаз социалистиг индустрия өскөн. Эш Сталинниң инициативазы-биле чаз флоттар — Сонгу болгаш Оожум океан флоттары тургузунган, эрик дайынның артиллериязы быжыглатынган. Большевик партия бедиң билдиги, бодунуң херээн эн эки билдир, Төрээн чуртувунга кызыгаар чок аныак дайынчы далайжыларын өстүрген, кижизиткен.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында советтин Чепсектиг Күштери — Армия, Флот, Ухар-чүд күчүдү күш болуп, бодунуң улуг күжүн көргүскөн.

Шериг-Далай Флodu бодунуң Төрээн чуртувун мурнунга хүлээлгезин тукулогна чедир шыныч күөсеткен. Эн-не мурнакчы чепсек-биле чепсекленген, сталинчы шериг эртеминге өөретинген шериг далайжылар Дээди Кол Командылакчынын дайынчы онаалгаларын билдилин-биле күөседип турганнар. Совет Армияны гитлерлиг Германияга болгаш империалистиг Японияга удуур маадырлыг тулчушкуннарына флот ийдекейли-биле киржилп, оон дайынчылары бодунуң эресмаадыртыг чоруун хөй улаа көргүскөн.

Совет Армияның дыка хөй шинтирлиг тулчушкуннары Шериг-Далай Флодунуң ийдекейлиг киржилгези-биле болуп тургулаан. Бистиң флодувыс дайынчы тулчушкуннары шеригни далай эриктинге камгалап, дайыннарда чылач согушкуннарын берип турган. Советтин далайжылары кургак чер шериглеринин деткимче-биле дайынның тылдарына чус ажыг десантыларны дүжүргүлээн. Новороссийскиге, Балтий далайын ортулуктары Даго, Эзель, база Печенгага дүжүргүлээн десантылар бистиң флоду-вустун дайынчы алдарының тодаргай көргүзүгелери болур. Шак ийдекейли-биле камгалап турган.

Бистиң чуртувустун девискээринде эжелечилерин үндүр сывыртааш, ак-гвардейжи дээрбечилерини

чүккө дайын операцияларына чедишкннини-биле чоруткулаан. Оожум океан флodu Совет Армияны улуг-улуг катыжышкынарнын дайынчы тулчушкун-биле Сонгу Кореяга, Мурнуу Сахалинге, Курильдин ортулуктарына барып дүжүргүлээн.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чоруун турган чылдарында суг оруун арактар камгалаары канчаар-даа аажок улуг ужурудузаты турган. Шериг-Далай Флodu бистиң суг оруктарымысты ийдегелин-биле камгалап, дайынның суг оруктарымыс шавар халдаашкыны операцияларын чорудуп турган.

Партия болгаш совет чазак совет далайжыларының маадырлыг чоруктарын бедиң-биле үнелеп көргөн. Чус-чус корабльдер, база кезектер, катыжышкынар база ийдекейли флотуна орденнер-биле шаңчаткан, 513 далайжыларга Совет Эвилелинин Маадыры деп бедиң атты тывыскаан.

Совет улус, оон Армияны, Шериг-Далай Флodu дайынның бүгү аарбергелерин кара-чааскаан эртирген. АКШ болгаш Англия кургак чере-даа, далайга-даа эн-не ийдекей чөлдөйп турганнар. Харын оон туржук советтин флодунуң дайынчы хөдөлишкннинге берге байдалды таварыштырып турганнар. Оларның ухар-чүдү бистиң шеривистиң шавар-халдаашкынына моондак бодулары-биле Балтий далайга, Дунай хемге, Ыракы Чөөн-чүккө бистиң Армиямыстың болгаш Флоду-вустун шинтирлиг шавар-халдаашкынарнын үезинде миналарын хөй-хөй-биле сугке кирип октап тургулааннар. Оон-биле харын дайынның камгаладын быжыглап турганнар.

АКШ-тың, Англияның империалистерин өскердикчи политиказы турга-даа дайын Совет Эвилелиниң тиилелгези-биле доозулган. Совет улустун ол канчаар-ла аажок улуг тиилелгезинин сорук кириктирип большевик партия болгаш улуг Сталин болур.

Совет улус Ленин — Сталинниң партизанниң шыларангай удуртулгазы-биле ам коммунистг нити-телиди чедишкннини-биле тургузуп турар болгаш ССРЭ-ниң күрүне эрге-ажыктарын ийдегелин-биле камгалап турар бодунуң Чепсектиг Күштерин быжыглаар дугайында хүн-бүрүде сагыш салып турар.

Бистиң улзувустун, партияны, чазактын, улуг Сталинниң хүн-бүрүде сагыш салышкыны советтин далайжыларын сорук кирип турар болгаш оларның политикаг болгаш дайынчы белеткелинге улуг деткимче болуп турар. Шериг далайжылар боттарының дайынчы болгаш политиктиг билгелерин бедиңер дээш, сагылга чурумчу, организастынын быжыглаар дээш демиселге улуг-улуг чедишкннерин чедип ап турар.

Большевик партидини, совет чазакты, аныак баштыңты уду Сталинны долгандыр сыры катышкан Совет Армияны болгаш Шериг-Далай Флодунуң дайынчылары боттарының хүлээлгелерин алдарлы-биле күөседип турарлар — совет улустун бүгү делегейге тайбын дээш демиселни серемчиледилин-биле камгалап турар.

Адмирал Г. ЛЕВЧЕНКО.

Колхозтарга күш-ажылды организаастаарын экижидер

Социалистиг көдээ ажил-агыны улам-на ийай көдүренини, күш-ажылды бүдүрүкчүлүүн беди-дерин, интинин ажил-агыны, колхозтарын болгаш колхозчуларын орулгаларын өстүрениниң кол үде-зини — колхозтарга күш-ажылды чөп организаастаарындан болгаш ажилды төлөвирин чурумчударындан хамааржыр. Бистиң чурттуң социалистиг көдээ ажил-агы — бүдүрүкчүлүүн болгаш механизаста-нанының талазы-биле делегейде эн улуг колхозчу ажил-агы болур. Колхозтар күрүнени эн-не күчүдү машина-трактор станцияларынын амгы үдеги тергини чергелдип чаз техниказына дайыгыш, чөр ажилын болгаш мал ажилын хөгжүдери-ни талазы-биле улуг чедишкннерин чедип алганнар.

Коллективтиг ажил-агының күчүзү болгаш артык күштүү оон организастиг үндөсинде салдырган. Социалистиг ажил-агы интинин өчүзүңгө, бүдүрүдгө чепсек-херек-селинге болгаш коллективтиг күш-ажылды үндөзилдир ажилды планын чорудар.

Колхозтарга күш-ажылды чөп организаастаарынын принциптери катышкан ажил-агылар чаз-ла массалыг тургустунуп турарының баштайгы чылдарында-ла тургус-кан. Партия болгаш чазак колхоз-тарга күш-ажылды шын организа-стаарына үргүчү сагыш салып кел-ген болгаш салып-даа турар. Күш-ажылды организаастаашкынының чаз хеври чогаатынган болгаш практикада хынатынган. Колхозтарга күш-ажылды организаастаарын экижидериниң херээнге эн чүгула сорулга болза, артыкчы күш-ажылды организаастаарының кол хеври — доктаамал бүдүрүдгө бригадаларын бүгү хемчеглер-биле быжы-лаары болур.

Көдээ ажил-агы артельдеринге күш-ажылды чөп организаастаарына «Колхозтарга күш-ажылды органи-заастаарын экижидер, оон бүдүрүк-чүлүүн бедиңер болгаш төлөвирин чурумчудар талазы-биле хемчеглер дугайында» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1948 чылдын апрель 19-та үндүргөн доктаалы болгаш «Колхозтарда күш-ажылды органи-заастаашкының хажылышкыны-на удура» деп бистиң партизан-нының Төп Комитединиң органы «Правда» солунга 1950 чылдын февраль 19-та парлатынган чүүлү улуг ужурудузаты болган.

Бо доктаалды колхоз бүрүзүңгө чайгылыш чокка күөседирин ханды-рар херек. Ол доктаал болза, колхозтарда чөр ажилы ээ чок болуп, хову ажилының бригадаларына черин быжыглавайн, дүжүттү беди-дерини шалтык болуп турарын, бригадаларда бүдүрүдгө чепсек-хе-рекселни быжыглаваанын, бригада-нын составы доктаамал эвес, үргү-лүч солчуп турарын, кылар ажил-ды нормаларының болгаш оон күш-хүннер-биле өртөөниң эргижи-рээнин эде көрбөй, колхозчулар-нын күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн эки бедиңейип турарын, орулгалар хуваарда деңизшкнн кылар чорук-тун барын, күш-хүннерин планна-рын болгаш чарыгадарын шын кон-трольдаарын колхозтарда суларат-канын, оон-биле колхозчуларын күш-хүннериниң ужуру-дузатын кү-дуладып турарын, колхозтарда ажилды биче бөлүктөп, база хууда кылганын барымдалаар арганы чөп-пес ажылап турарын, ажил-төлө-вирин кылганын барымдалавайн, хүн санаар төлөвир турганын тслар-гай илереткен болгай. Ындыг тур-буже, бистиң областа чазактын бо доктаалын амдыгаа чедир ботан-дырбайн турар чамдык колхозтар бар.

Барыны-Хемчик, Бай-Тайга, Сүт-Хөд, Чөөн-Хемчик болгаш өске-даа районнарнын колхозтарында күш-ажылдын организаастаашкыны ке-дергей кууд деңнеде турар. Ба-рыны-Хемчик районда «Совет Тыва-ны 5 чыл ою» колхозта кылар ажил нормазын ам-даа доктаатпаан. Таңды районда «Революцияны чалбыжы» болгаш Ленин аттыг колхозтарда күш-ажылды сагылга-чуруму кошкак, амдыгаа чедир си-ген шөлүңгө ажилдар бригадалар-нын бүрүн четчелөөзүн турар. Эрзин районда «Коммунизмче орун», «Сталинчы орук» болгаш «Кызыл сымдыс» колхозтар колхозчуларын ажилдап алган күш-хүннерин 6 ай иштинде санап түнөөзүн, оон түн-нелинде колхозчулар чеже күш-хүн-пү ажилдап алганын билбейн ту-рар. Колхозчуларын колхозчу-нияти ажил-агыныга киришкннниң талазы-биле дыка улуг чөпсө-төр бар. Күш-ажыл кылып шыдаар

бүгү колхозчуларын минимум күш-хүннериниң күөседези эрткен чартык чылда дыка куду болган. Ол чүңү херечилеп турарыл дие, колхозчуларын күш-ажылының организаастаашкынының куду деңне-диндиг турарында болур. Чамдык кол-хозтарда күш-ажылдын организа-стаашкынының четпезинден дыка хөй колхозчулар яны-бүрү чылда-гаанга чадгынып алгаш интинин ажилына киришпейн турар. Таңды районда Сталин аттыг колхозтун күш-ажыл кылып шыдаар 360 кол-хозчулардан 119 кижин интинин ажилына киришпезн.

Чамдык көдээ ажил-агы артель-дери тудуг бригадаларына болгаш хову ажилынын бригадаларына дыка хөй колхозчуларны кирген, ол болза, бригаданың бригадириниң удуртурун аартадып, оон-биле күш-ажылдын организаастаашкыны су-ларадып турар чүүлдер бар. Бир бригадала 80—100 чедир колхозчу-ларны кирип каарга, оон бригади-ри ол хере хөй кижини күш-ажыл-ды чөп организаастаарына болгаш жежүүннерини кылган ажилынын шынарын көрүп хүлээп алырына, оларга күш-хүннери шын санап, колхозчу бүрүзүңгө Күш ажил деп-теринге күш-хүннерин бижип бээринге чедишкнн чок болуру бил-диндир болгай. Колхозтарын хөй чылдарда дуржулгазының көргүзүп турары болза, кара хөрзүнүң эвес куржагаларда бригадаларын составын 40—50 кижиче тургузарын сүмелеп турар. Ынчангаш улгатыр катышкан колхозтарга чөр ажил-ынын хемчээлинден хамаарыштыр күш-ажылдын организаастаашкыны-ның кол хеври болур бригадалар-нын санын 2—3 азы ол-даа хөй кылдыр тургузары чүгула.

Колхозтарда күш-ажылды органи-заастаашкыны болган быжыг са-гылга-чуруму тургузунга чөр-черини партия организаастаары болгаш советтин, база көдээ ажил-агының органы, оон тускай эртемнигери бүгү тала-биле дуу-далажыры негетинип турар. Колхозчу кижин бүрүзү кандыг ажилды күө-седип шыдаарыл деп чүвени брига-дир эки билген турар. Ол кижини кылар ажилын айтып берип, алы-ды күөседезин, оон шынарын үр-гүлүч контрольдап турар ужурулуг. Бригадала колхозчуларын бир ажилдан бир ажилче ужугар чоруун болдурубас дээш демиселди чорудар херек.

Күш-ажылды колхозтарга чөп организаастаарына кылар ажил нормаларын, оон күш-хүн-биле эр-тээн колхоз бүрүзүңгө боттандыра-ры, база эргижирээн куду чижектиг нормаларын күш-ажылдын бедиң бүдүрүкчүлүүн чедип алдына-нына таарыштыр бедиңкеш, колхоз-чуларын нити хуралына беди-лаары чүгула. Ажил кылып шы-даар колхозчуларын интинин күш ажилына киришкнн бурун бол-дурары эргежок чүгула апарганда оларын киришкнн ай бүрүзүңгө тунап көрүп турарын болгаш күш-ажылдын организаастаашкынын үрөп, ажилды сагылга-чурумун чөрчүп турар чалгаа, шүшпөң кол-хозчуларга шынгы хемчеглерни хүлээлери колхозтар баштаар чер-лериниң сонгаарладып болбас со-рулгазы болур.

Сиген болгаш тараа ажаап алышкынының үезинде күш-ажыл-ды шын организаастаарыныче кол ки-чээнгейин салыр херек. Ол сорулга-биле колхозтарда хову ажилынын бригадаларының бригадирлеринге колхозчу херекке бодун бердинген, көдээ ажил-агыны эки билдир, ажилды болгаш колхозчуларын күш-ажылын организаастап шыдаар, ажил-ичин дуржулгалыг, бижик билгилг патриотчу артель кежигүннерин шилпн кириери чүгула.

Колхозтарда бүдүрүдгө бригадаларын күш-ажылын бүгү тала-биле чурумчударына болгаш олар-га быжыглаан чепсек-херекселдер-ни, көдээ ажил-агы машиналарын, тыртар күштерин, транспорттуң херекселдерин бедиң бүдүрүкчүлүг бүрүн ажилгаарына машина-трак-тор станциялары онза улуг ужуру-дузаты. Улгатыр катышкан кол-хозтарга күш-ажылды чөп органи-заастаары — ажилды бүдүрүкчүлүүн каш катап улгатырарын, колхозтар-нын организас, ажил-агынын бы-жыглаарын чедип алып болгаш көдээ ажил-агының мурунда сал-дынып турар кол сорулгалар — кө-дээ ажил-агынын бүгү тараа куль-тураларынын дүжүттүүн дыка бе-дидерин, интинин мал-ажылын дүрген хөгжүдери-биле кады оон продуктулуун дыка көвүдөдирин хандылар.

СИГЕН КЕЗИЛДЕЗИНИҢ ТЕМПИЗИН ДҮРГЕДЕДИР

Мал чеминиң белеткели эки

ШАГААН-АРЫҢ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районун Чатаыда Киров аттыг колхоз (даргазы эш Андросов, партия эге организастаарынын секретари эш Суктер-оол) бо чылын сиген кезилдезинче июль 6-дан эгелеп кирген.

Эш Бучукай баштаан 52 кижилиг бригада Хөлчүктүг Бажында ажилдап турар. Эш Лопсан баштаан 50 кижилиг бригада Элезин баарында ажилдап турар. Эш Бучукайның бригадасы июль 20-ге чедир 900 центнер, эш Лопсаның бригадасы 800 центнер сигени сарааттап тургузуп алган.

Эш Лопсаның бригадасында ажилдап турар эштер Базыр-оол, Хыртмын, Доума, Мага-Хала олар улуг нормазын хүнүнч-не ажыр күөседип, эрестиг ажилдап турарлар.

„Өөк“ совхоз сиген амылын багай чорудуп турар

ТУРАН, (телефон-биле). Би-Хем районда «Өөк» совхоз (директору Головин, партия организастаарынын секретари Сайгутин) малга чөм белеткээр ажилды кончуг харысалга чок багай организаастап чорудуп турар.

Совхозта ийн боду чоруур сиген кезер машиналар, машиналар кошкан дөрт тракторлар, он беш сенокосилкалар бар турбуже совхоз июль 20-ге чедир чүгө 2600 центнер сиген ажаап алган. Силос салышкыныче ам-даа кирбээн. Эртен чылын бо үеде совхоз беш муң ажыг тонна сигени белеткеп алган турган.

Совхозтун сиген шөлдеринде чүг-де бичи школачы урулгар ажилдап турар, совхозтун бодунуң 400 ажыг ажилчынырындаан сигенде чүгө 110 кижин ажилдап турар. Ажилчынар ортузунда кандыг-даа

Тожуда сиген кезилдези

ТООРА-ХЕМ (радио-биле). Тожу районун колхозтары болгаш хуу ажил-агылары бо чылын сиген кезилдезинче июль 1-ден эгелеп мас-салызы биле кирген.

Район ниятказы-биле июль 20-ге чедир 362 гектар чедип сигенин кескен болгаш 23.110 пуд сигени сарааттап алган. Ынчангаш эрткен чылдын бо хүнде район ниятказы-биле чүгө 6.600 пуд сиген белет-кеп алган турган.

«Май 1-ш» колхоз (даргазы эш Моңгулбин, партия эге организастаарынын секретари эш Шайыша) июль 20-ге чедир 119 гектар черин сигени кескеш, 6050 пуд сигени сарааттап алган болгаш 12 тонна силосту салган.

«Совет Тыва» колхоз (даргазы эш Ээрлиг, партия эге организастаарынын секретари эш Чигжит) үстүнде үенин иштинде 149 гектар черин сигени кескеш, 9000 пуд сигени сарааттап алган болгаш 10 тонна силосту салган.

Кызыл хоорайның партия активининг хуралы

УЛУГ ШҮЛҮКЧҮ, ПАТРИОТ

(М. Ю. Лермонтовтун мөчөө-ле 110 чыл болганынга)

Чокта чаа Кызыл хоорайның партия активининг хуралы болуп эрктен. Актив хуралына ВКП(б) обкомунун 6 дугаар пленумунун түңнелин чугаалашкан. Каадырлар-биле ажил дугайында илеткеди ВКП(б) хооркомунун секретари эш М. Гадар-оол кылган.

Каадырларны шилип алып, кижизидер болгаш таарыштыр тургузар талазы-биле ажилды күштедиргенин түңнелинде Кызыл хоорайның мурунда тургустунган чугула политиктинг ажил-агый айтырыгларын шиптирлээр органы ВКП(б) хооркому алган.

ВКП(б) хооркомунун номенклатуразына шуут хамааржыр харысалгалыг ажилдарга каадырларны шилип таарыштыр тургузарын 96 хуу күүсеткен. Харысалгалыг ажилдакчыларын шынар байдалы база өскерилген. Оларнын 72 хуузу ам дээди эртеминг кижилер болур.

Каадырлар-биле ажилдын чугула черин каадырларны политик талазы-биле кижизидер ажил эжелеп турар. Мынчангаш партия хооркому, партия эге организациялары ВКП(б) ТК-нын айтышкыны, областык болгаш хоорайның партконференцияларының доктаалдарын күүсептишпаан, каадырларны кижизидеринге, чүңүдө маарунда оларнын марксисциленинч өөредилгенине улуг сагыш салып келген.

Эрткен өөредилге чылында политикт өөредилгенин янзы-бүрү хевиринге 1463 кижизидер чүңүдө тунган, марксизм-ленинниин үндениннин 319 кижизидер бот-кичээл-биле өөренип турган, ынаачага 72 кижизидер янзы-бүрү өөредилге черлеринде заочниктер болуп турарлар. ВКП(б) хооркомунун парткабинети 1950—1951 өөредилге чылында партия, совет активтеринге марксизм-ленинизм үндениннин талазы-биле 65 лекцияларны, 115 консультацияларны кылып берген. Чылдын эгизинде партия эге организацияларының секретарьларын үш ай хуу-саалыг күрүзү, бүдүрүлгелер удурткучуларын күрүзү тускай программа-биле чоруткан. Оон ангыда дуржулга сочкуру-биле партия эге организацияларын секретарьларын семинар кичээлдерин ай саналып чорудуп турар. Партия ажилының чугула айтырыгларын талазы-биле чүвүлөд хуралдарны 10 удаа кылган.

Партияның, советтин удуртук каадырларын политикт дегенде белик болган тудум-на оларнын ажилынын түңнели эки болур. Удуртук ажилдакчыларын хойу политикт өөредилгенин ужуру-дузанын эки билер, ынаачагаш олар боттарының политикт билдин белидир ажилды ак-сеткилдиг кылып турар.

Дээрбед парторганизация секретари эш Неделин эрткен чылын хоорайның кежээки партшколанын дооскан. Ам эш Неделин тараа белекчеленинч область конторазының директорунун оралакчызынга чедир депшээ. Кызыл хоорайның дээрбедизде партияның политикт болгаш организастыг ажилы эки тургустунган. Чартык чылда дээрбед бүдүрүлгө планын 141 хуу күүсеткен болгаш бүдүрүлгү күш 58 хуу бедээнин болгаш оон-даа өске чедикшиинерин илеткеди демдеглээр.

Оон-биле черделештир каадырларны политик талазы-биле кижизидер ажилда улуг четпестер бар. Эрткен өөредилге чылында ВКП(б) хооркомунун номенклатуразына хамааржыр турар харысалгалыг ажилдакчылардан 30 ажыг кижизидер каяа-да өөрнемей турган. Өөредилгеге хаара тутунган-даа ажилдакчыларга ВКП(б) хооркомундан, оон пропаганда болгаш агитация кидизинде чогуур дузаламчыны сула көргүзүп турган. Марксизм-ленинниин теориянын бот-кичээл-биле өөренип турарларга лекцияны, консультацияны кончуг эвээш номчул турган. Хоорайның партия чырыдышкынынга башкыларын куду деннеалг чорудуп турган, дынакчыларда кичээл үзөр чорук хей турган.

Партияның чамдык организацияларында каадырларны политик талазы-биле кижизидер ажилды кончуг багай тургускан. Ол талазы-биле хоорай эмнегезинде (парторганизация секретари эш Сереккей) ажил багай чоруп турар.

Белекчелер Министествозунун областык төлээ черинин аппаратында каадырлар-биле ажил багай тургустунган төлээде чамдык ажилдакчылар күрүвенин сагылга чорумун үзээр, арагага хандыр чүүлдер бар. Белекчелер Министествозунун областык төлээзинин оралакчызы Изынев хундус ажил шагында бодунун чыгаргында улус-биле албан черинге калы арагалар болгаш белекчелер талазы-биле күрүвени мегелээр чүүлдер турган ужурунда Изыневти хоорком партия кежигунден үндүргөн.

Септелге заводунун директору эш Грязнов, типография директору эш Барсуков, орук ашталга станцияның директору Мамаев, областык

аптека, юстиция эргелелдеринин начальниктери Татарников, Зайцев боттарының политикт билдин белидир талазы-биле ажилдавайын турарлар.

Оон түңнелинде типография бүдүрүлгө планын чыл бүрүде-ле черле күүсептес болуп турар. Септелге заводунун тудуу кончуг оожум чоруп турар болгаш оон доостуру ам-даа билдинмес. Областык юстиция болгаш аптека эргелелдеринин аппаратының ажилы кончуг багай.

Каадырларны өөренип көөрү партияның база кол ажилы. Ынчалза-даа ВКП(б) обкомунун 6 дугаар пленуму ол ажил Кызыл хооркомунда эки тургустунмаанын демдеглээр болгаш оон моон сонгаар экижидерин негезен. Ол айтышкыны күүседир талазы-биле ВКП(б) хооркому элээн хемчеглерин алган. Каадырларны өөренип көөрүн оларнын анкетазындан эвес, харын каадырларнын практиктг ажилы өөренип көөрүп тургаш шилип ап, ажилда депшидер чорук дыка хей шыырак эштерни удуртук ажилга шын депшидер органы ВКП(б) хооркомунга берген.

ВКП(б) хооркому болгаш партияның, ажил-агыйнын органнының удуртукчулары каадырларны шилип алырынга эки сагыш салбас, каадырларнын курлавырын кылбас чүүлдер хей. Мынчангаш чамдык удуртук ажилдакчыларын шилип алырга ажил херек талазы-биле эки хынап, шилип албас болган ужурунда каадырлар үргүлчү солчур чүүлдер эвээш эвес.

Авторотанын (командир эш Клышников, парторганизация секретари эш Маслов) аппаратында каадырларны шилип алып, таарыштыр тургузар, кижизидер ажил кончуг багай тургустунган. Авторотада ам 87 машина чолаачы чок, хей туруп турар.

Национал каадырларны шилип алып, таарыштыр тургузар, кижизидер талазы-биле ажил Кызыл хоорайда багай тургустунган ВКП(б) обкомунун 6 дугаар пленуму айткан. Шынар-ла ол талазы-биле ажил кончуг багай тургустунган. Хоорай Советинин күүсөмунда, азы-чем комбинадында, бакылда, харылаза эргелелинде, хоорайның херекчелери нитилелдеринде национал каадырлар мырынан чок.

Чамдык удуртукчулар национал каадырларны өөредип, кижизидер ажилга сагыш салбас чүүлдер бар. Септелге заводунун ажилының эш Адыг-оол мурунда Совет Армияга танкист чоран болган ужурунда чолаачылар деп шиптирлеп алган. Ынчангаш чолаачылар күрүзүгө өөренип дээш билдиринишкни кириген. Курстун директору эш Устинов анаа боттук дуза көргүзүп улуу, харын орус дылды багай билдир кижиге берге дианктан бижидип, хой частыры кылган дээш курска хүлээп албан. Чүгө ВКП(б) хооркомунун айтышкыны-биле хүлээп алган болза-даа, эш Адыг-оолга чогуур дузаламчы көргүзүлгө-биле ол эш анаа өөренип барган.

Каадырларнын амыдырал херекчелени сагыш салбас чүүлдерин демдеглээр чугула. Бажык-балгат дугайында ажилчы, албан хаагычтарын билдиринишкни хоорай Советинин күүсөмунун даргазы Кузнецовтун столунун иштинде эй, чылы-биле кандыг-даа шимчээшкни чок чыдар чүүлдер хей. Чижээ, кездээ ажил-агый техникумунун директору эш Херуменко 3 чыл иштинде олурар бажык дугайында 10 ажыг билдиринишкни кириген, оларнын бирээзинде 10 резолюция бар болгаш эш сөөлгүзүн эш Кузнецов бодунун холу-биле бижээ. Ынчалза-даа эш Херуменко мынчага чедир олурар бажык албан, техникумунун класзында чурттап турар.

ВКП(б) хооркомунда болгаш хоорайның өске-даа организацияларынды ажилчы чонун негелде хомудалын өй-шаанда шиптирлеп бербес чүүлдер дыка хей. 1951 чылдын 6 айларынын иштинде ВКП(б) хооркомунга 109 билдиринишкни кириген. Оларнын 10-нун ай болган соонда, 7-зин ай ажыг болганда шиптирлеп берген, ынаачага 19 билдиринишкни ВКП(б) хооркомунун кидистер эргелечилери эштер Кузьмин, Игнатова, хоорай Советинин даргазы эш Кузнецов оларда ай дыка ажыгды кандыг-даа шиптир чок чыдып турар.

Каадырларны шын кижизидеринге албан, бүдүрүлгө черлеринин ажил-агый чорудулазынга партияның конторольды шын чөп тургузары улуг ужуру-дузалыг. Ынчалза-даа, партияның хоорайда дыка хей организациялары Устав өзүгээр берген ол эргезин дыка четпес ажиллап турар. Каадырлар-биле ажил хоорайның партия организацияларында четпес болуп турарынын ужурунда хоорайның мурунда турар ажил-агый, политиктг сорулгалар четпес шиптирлетинин турар. Хоорайнда бүгү бүдүрүлгелери чартык чыл планын илеткеди 97.4 хуу күүсеткен. Транспорт

организациялары планын база күүсептээнин эш Тадар-оол демдеглээр.

Оон ынай каадырлар-биле ажил дугайында хоорайның партия организацияларынын сорулгазын илеткеди тодаргай айткан.

Эш Тадар-оолдун илеткеленин соонда санал, шүгүмчүлөд эгелээр. Санал берген эштер ВКП(б) обкомунун VI пленумунун шиптирлерин чедикшиинин күүсөдир талазы-биле чорутса чогуур ажилдарнын дугайында боттук саналдарын кирип-бишпаан, каадырлар-биле ажилды ВКП(б) хоорай комитети ам даа четпес чорудуп турарын илередиш шүгүмчүлөөнөр.

Кызыл эмнегезинде партия эге организациязынын секретари эш Сереккей эмнегезде четпестерин дугайында илеткеге үнгөн шүгүмчүлөд чүүлүд деп хүлээп алган. ВКП(б) хооркомунун бюрору хоорайда калдык камгалаанын дугайында айтырыгын үш удаа чугаалашкаш үндүргөн доктаалдарын күүсөлдөзүн хынаваан болгаш ол доктаалдарын күүсөдир талазы-биле эге организацияга дузалашгай турар. Хоорайда калдык камгалаанын ажилы четпес чоруп турар, хоорайның калдык камгала кидизинин эргелечизи эш Калашников эмнегез ажилдакчыларын чогууру-биле удуртпай турар, эмнегенин кезер эмчизи Сычев үргүлчү арагалар турар, эмнегенин кол эмчизи эш Парфеевич эмнеэр ажилды суларалды, ажилдакчылар ортузунга ажил чорутпай, чүгө ажил-агый айтырыгларын хандыгып турар. Областык калдык камгала кидизинин эргелечизи эш Моисеев ол бүгү четпестерин узуткаарыга дузалажырынын улуу, харын шүгүмчүлөд кызып, четпестерин илередиш шүгүмчүлөд кылганарын истеп сүрүп, бажык өөстөр-биле дорамчылап турар, эмнегез ажилдакчыларын ортузунга кижизидилге ажилын күштедирер, оларнын амыдырал байдалын экижидер дугайында хемчег албайн турар деп эш Сереккей демдеглээр.

Областын Пушкин аттыг бидете-казынын эргелечизи эш Черниговцев а областык культур-чырыдышкни кидизинде партия эге организациязын уран-чогал литературанын чонунч ортузунга непередир талазы-биле четпес ажиллап турарын, ажилдакчыларын, каадырларын бодунун ажилынга ажиллап турар албан черинге, бүдүрүлгенине ынак килдир кижизидери чугула деп чугаалашкан. Оон ынай эш Черниговцев горлода каадырлар-биле багай ажиллап турарын шүгүмчүлөөн. Хоорайның сады ажилынга кижизидер кайы хамаан чокка хүлээп ап турарынын түңнелинде салыг шүгүмчүлөд нитинин хөргенгизин оорлаар, самчындаар чоруктар хей-биле болуп турар. Горлода партия организациязы ажилдакчыларын ортузунга кижизидилге ажилын багай чорудуп, политиктг болгаш техниктг өөредилгени четпес организастаан.

Автоавтотранспорта партия организациязынын секретари эш Федулов ВКП(б) хооркомунун каадырлар-биле четпес ажилын шүгүмчүлөөн. Чижээ, хоорком транспорта ажилдакчыларын Баранов болгаш Софронов хоорайнын коммунал кидизинде удуртук ажилдарга депширлеш, оон соонда ол кижилерни боттук удуртук, кижизидер болгаш чаа ажилга өстүрүп өөредирин уткан ужурунда ам Баранов, Софронов оларнын ажилында улуг четпестер бар болуп турар. Депширкен ажилдакчылар-биле хооркомунун четпес ажиллап турганын дугайында бот-шүгүмчүлөд илеткеде кончуг четпес болган деп эш Федулов демдеглээр. Оон ангыда даараныр комбинатта политиктг болгаш техниктг өөредилге организастатынмаан, харын комбинаттын директору эш Майстерман боду безин өөренип турар, бо талазы-биле даараныр комбинатта партия организациязынга хоорком дарый боттук дуза көргүзери чугула деп эш Федулов чугаалаан.

Аш-чем комбинадында партия организациязынын секретарины оралакчызы эш Кириллов бодунун партия организациязынын ажилын чугаалавышаан, аш-чем комбинадын билгилг каадырлар-биле хандырар дугайында ВКП(б) хоорай комитеди болгаш чүрт үлетпур кидизин кончуг багай дузалажып турар деп шүгүмчүлөөн. Хоорайның партия активинин хуралына ВКП(б) хооркомунун штаттан дашкаар инструктору эш Кибитов, областык шериг комиссарында партия организациязынын секретари эш Кононенко, төп ажаалга кассазынын эргелечизи эш Томлянин санал бергенер.

Хуралдын төңүзүндө ВКП(б) обкомунун секретари эш Х. К. Базыр-Сат санал берип чүве чугаалаан. Актив чугаалашкан айтырыгын дугайында делгерей доктаал үндүргөн.

1837 чылда дужаал сүрген өөдө-эмигрант Дантестин холундан улуг орус шүлүкчү Пушкин амызын ышкынган. Улустан улуг шүлүкчүзүнүн ол мөчүп калганын кол буруулулары—хаанын бодун долганган эргетен-ямбытан дужуметтер болур. Хосталгага ынакшылдыг, боду кымга-даа хамаарышпас дидим чоргаар боорга, олар Пушкинни көөр хөңнү чок турганын. Олар кажар-хоралыг сүлээ кылып тургаш, куурумчу Дантестин кем-буруулу холун улуг шүлүкчүгө угаалаанар.

Улустан өндүр-улуг шүлүкчүзүнүн ол өлүрүкчүлөринге удур чонун килени хайнып үнүп турган болгаш улустун ол нити кайындады, килени бүгү Россияга дыналып үнүп үнүп дилеп турган. Ынчангаш ынды үн дыналып үнгөн. Чүл диге, Пушкин мөчөөн сосна-дарый билдинмес шүлүкчүнүн хей саннын-биле чара бижигилеп каган шүлүү улустун колдарынга тарап непертээр:

Хажыш дивес шынчы шүлүкчү Коргулчуну хойлапакштын Кара бажын халаш кылбайн, Хопка киргеш өлүп кагды! Чүдөк-бузар нүгүл-олка Чүрээ-херээ шыдашпайын, Дерзилер-биле кара-чааскан Демисеккеш, өлүртүрдү.

Оон-биле кады, ол билдинмес шүлүкчү дээрге, Пушкиннин өлүп калганын буруулуларынга чалбыштыг килең-биле халдап турган:

Дужулгенин сартын манаан хоптактары... Хосталга, гений, чагай атты өлүрдүнер! Дүрүм-биле дугланып шыптыгынаштын Дүржөк ялдарны бузурун тур силер!

Пушкиннин ол дайыннарын мүн шүлүкчү төөгүнү келир үеги суду-биле кыянын турган: Ону мегелээр деп хей-ле аскынар човаа, Оонар силерге дуза болбас, Чуттук хан-биле чогаалчынын арыг ханын Чуп-аштап шыдавас-даа силер! Удатпаанда бо шүлүкчү чогаалдыкчы билдине берген, ол кымыл дээрге, чээрби ийн хардыг офицер Михаил Юрьевич Лермонтов болган. Оон мурунда бо ат чүгө «Час» деп шүлүктү болгаш «Хаджы Абрек» деп шүлүктүлөдүн адааныг салдырган турган. Пушкиннин мөчөөни-биле холбаштыр ол шүлүктөр көстүп келген соонда, Лермонтовтун ады бүгү Россияга билдинип апарган.

Лермонтовтун согушкуну демлек дээпкен — шүлүктөргө I Николай хаанга: «Революцияны кыйгыры» деп демдеглел-биле чорудупкан. I Николай—шиптекечинин кадыг-дошкун сөзү-дур ден билди каггаш, «истелге» доозулган соонда Лермонтовту Кавказче шөлдү харылаан. Ол аразында биеги шүлүктөр чара бижитинип, бүгү Россияга тарап турган. Пушкин бодунун үнүн Лермонтовка дамчыдып берипкен чүвезиг деп нити санал туруп келген.

1837 чылдын майда Лермонтовтун «Бородино» көстүп келген. 1812 чылдын улуг тулачушкунун соонда 25 чыл эрктен турган. Ол дугайында Лермонтов бодунун солдаттын сөзү-биле илередиш бижээ. Ол дээрге, Суворовтун болгаш Кутузовтун эрес-маадыр, чидиг-бузугуч шкюлазынга кижизитинген солдаттын орус чечен-чогалада баштайгы реалистг дүрү-хевир мүн. «Бородино» Лермонтовтун солдаты—төрөн чуртунун мурунга бодунун харысалгазын долу меледел-биле билер. Ол солдат төрөн чуртунга ынак, ол дээш амы-тыннн бээринге белең, эргежоткун кырындан аткаарлаашкын анаа аар болуп турар. Ол солдаттын чүрү-биле Лермонтов орус улустун тангыраал мынчаар өлүм чогу-биле сөглөөн:

Артывица Москва эвес бе! Акы-дуума дег, оон чоогунга

Аткаарлавайн ыңчээр өлүр бис! «Шүлүкчүнүн өлгени» болгаш «Бородино» деп чогаалдарын мурунда Лермонтов үш чусе ажыг шүлүктөр (оларнын иштинде кайгамчыктыг «Ангел», «Парус» «Аш-яды кижизидер», «Ийн өндүр-улуглар»), чээрби дөрт шүлүктелдер (оларнын иштинде—«Өлүмнүн ангели», «Измаил-бей», «Боярин Орша», «Демонун» баштайгы чогаалдары), беш шип чогаалдары (оларнын бирээзи «Маскарад») бижээ, ыңчалзажок оларнын чангызын-даа Лермонтов пардалгага бербөөн, ындыг болза-даа, оларнын хөй сөөлүнде барып эл тергини классиктг чогаалдар бодун илерээр.

Лермонтовтун шүлүктери бедик, ханы сеткилдиг патриотизминин үнү-биле ырлап турган. Төрөн чуртунга ынакшыл хамыктын мурунда Лермонтовтун хосталгазынга ынакшылы болуп турган. Ол дугайын Лермонтов бодунун ынак чогаалдарын бирээзи—«Мцыри» деп шүлүктелде илереткен. М. Ю. Лермонтов төрөн чурт дээрге, чүгө оон төртүтүнген чери эвес, харын ол дээрге, бодунун тускай хамаарышпас чоруун камгалап турар хостуш шөлөөн улус болуп турар.

1838 чылда Лермонтов бодунун «Демонун» дооскан. Бүдүн чартык чыл болганда «Демон» чонун аразында чара бижитинип непереп турар-дур деп Белинский пардалгага меделгезин. Белинский ол дугайында мынчап чугаалаан: «Демон» мээң амыдыралынын фактызы болу берди... Менээ оон иштинде шынарнын, сеткил-бодалдарын чараш-чагаайларын делегейн бардыр. Мен оон чеже-дээ номчаан мен, дынакчылар аажок хынап турду».

М. Ю. Лермонтовтун бир улуг чогаалы—«Бистин үенин маадыры». Бо проза чогаалда Лермонтов бодунун лириктг шүлүктөрүн дээрзи-биле бир дөмөй кайгамчыктыг шүлүкчү болуп артып турар. «Бистин үенин маадырынын» үшү үндүргени үнүп келирге, ол чеже-даа катан парлатынып үнер дээрзин илередиш, Белинский «Орус кижилер орус дыл-биле чугаалап-ла турда ол ындыг янзы үргүлчүлөд-ле турар» деп бижээ.

М. Ю. Лермонтов бодунун төрөн чурту—Россия кызыгар чок ынак чоран, ол оон күжүгө, келир үезинге бузуреп турган. Оон бижээни:

«Россияда эрктен чүве чок: ол шупту бо үеде болгаш келир үеде. Мындыг тоол бар боор чүве: Ерусалам Лазаревин 20 чылда олутка олуруп келген болгаш ык дууп келген, ыңчалза-даа 21-ги чыында аар уйгудан отуп келип, тургаш, чорупкан... оон ол, үжен чеди ноянарга, чеден богатырларга таварышкылааш, оларны чылыга шаап, оларны хааннап олурупкан... Россия ындыг-дыр».

1830 чыл—улуг политиктг болушкуннарын чылы болган: Францияга июль революциязын, Польшага тура-халышкын, Россияга «холера үйзээни» дээр үймез. Тараачыларын болгаш солдаттарын шимчээшкенин садырлары-биле Лермонтов ыңчаар-да-ла улустун тура-халышкынын тилээринин дугайында Россияга «хаанарнын дужулгелери барып дужер чыл келир...» дээр дугайында баш бурунгаар сөгөл, «Баш бурунгаар сөгөл» деп күштүк шүлүгүн бижээ. Ол баш бурунгаар сөгөл ам боттанган.

М. Ю. Лермонтов өске-даа хей-хөй, классиктг чогаалдарын бижээ, оларнын кол нити чүвези чүл дээрге ханы реалистг, бедик уран-чечени, ханы угка-шынарлы болуп турар.

«Шүлүкчүнүн өлгени» деп шүлүктүн дугайында М. Ю. Лермонтов Кавказче шөлүгелден чыл болгаш ээл келген. Ол өйдө ол хөй бижип турган. «Бодал», «Шүлүкчү»

«Үш пальмалар», «Агаар корабли» болгаш өскелери-даа ыңчаарда бижээ.

1840 чылдын февральда Лермонтов француз элчинин огу де-Барант-биле база үскүлөжи берген. Ол үскүлөжинишкенин болган чылдагаанарнын аразында Пушкинни алыр камгалаанынга холбашкан чылдагаан баса бар деп турар. Ынчангаш, Пушкиннин алдарын Лермонтов ийн удаа камгалаан, тодаргайлаарга, Пушкин мөчөөн соонда демир дег шүлүк-биле, ам кээп бодунун ханы-биле, чүл диге: де-Барант биле Лермонтовтун аразында дуэль-боолажыга болган. Барант чызыпкан (Лермонтовтун холу балыгланган), а Лермонтов өнөдүн агаарже боолуп үндүрүпкен. Ол дугайында Лермонтовта бажынааш, шериг судунга шипчиктеш, оон Кавказче база шөлүкчү Шелуджеге чоруп тура Лермонтов «Чугдунмаан Россия, байырыл...» деп шүлүк бижээ, ында улусту эрге-медел чок куддарнын байдалыга тудуп турар хаанын-кредостной өзү-тургузуп бодунун көөр хөңнү чогун кыска-лаа болза, улуг күштүү-биле илереткен.

Кавказка чөдө бергеш, Лермонтов үргүлчү даг чурттулар-биле тулачушкуннарга аажок эрес-маадыр көргүзүп турган болгаш оон ийн удаа шангалга төлөвүн кирип турган, ыңчалза-даа I Николай оон шаннадырлар данзын чдан балла кап турган. Хосталгага ынакшылдыг шүлүкчүгү хаан ол хире көөр хөңнү чок турган.

Лермонтов шериг албанын үнүкөсп, чүгө чогаал ажилы кылып, журнал үндүрени бодааш, шеригден халажырын дилээрге-даа, чөлшээр-вези. Хаан баштаан эрге-чагырга черлери Лермонтовту тулачушкунга өлүртүп каапсын деп күзеп турган.

1841 чылдын эгизинде Лермонтов Петербургка шөлөөлөп келгеш, Кавказче демир бар-чыла, Пятигорскке эмниин артып калган. Ол чыын анаа Петербургтун үстү дужуместеринин хөй төлээлери чыгынган турган. Олар Лермонтовту өлүрүн каарнын аргазын, дуэльге оон өлүрүп каа дег кижизидер турганар. Ындыг кижизидер тыпты берген. Ол дээрге, шериг шкюлазынга Лермонтовтун кады өөренип турган эки Мартынов болур. Ол Мартынов хос баштыг, куруп идээркек, мактанкычы боорга, оон Лермонтов кыжырып-шооуп турган. Лермонтовтун дайыннарын оон ажылап алган, оларнын аразында дуэль болдурган. Дуэль эрги санбиле алырга июль 15-те болган. Мартынов үр хараалдап-хараалдап боолатпаар, Лермонтов бодунун ок деген черин холу-биле тудуп безин четикпей барып дүшкен. Ок оон өкпезин болгаш чүрөөн өлө берген. Улуг орус шүлүкчү М. Ю. Лермонтов дайыннарын холундан ындыг янзы-биле 27-ле харлында өлүп калган. Оон бээр бо чылдын июль 27-ле 110 чыл болган.

I Николай хан болгаш оон дээди дужуметтери оон дыннааш, өөрүп турганнар, I Николай «Ытка-ыт өлүмү-дур» диген. Ынчалза-даа, ол үенин эң дээр кижилери М. Ю. Лермонтовтун өлгенин ыглап, хомудап турган болгаш оон өлүрүкчүлөрин көөр хөңнү чогун, олгарга удур килени илередиш турган.

Бистин Совет Эвилелин хөй национал улустары улуг орус шүлүкчү М. Ю. Лермонтовка, оон чогаалдары ханы ынак болгаш ортан өөренип ап турар. Өндүр-улуг шүлүкчүнүн классиктг чогааллары—совет улустарнын болгаш бүгү делегейин чечен-чогалынын алдын эртинези.

М. Ю. Лермонтов бистин болгаш келир үенин салгакчыларын чуректеринге кезээ мөңгөдө өлбөс артар.

С. САМБА-ЛЮНДУП.

„Заготзерно“ пунктуларының чаа дүжүт ажаап алышынынга белекчели

«Заготзерно» Тыва область конторазы чаа дүжүттү тараазын хүлээп алырынга техниктг суурнук белекчелин чедикшиинин чоруткан. Дыка хөй пунктуларнын директорлары белекчел кампаниянын чугулазын эки билген болгаш тараа складтарын, лабораторияларын тудуларын кылырынга, ол ышкыш «Заготзерно» пунктуларын каадырлар-биле четчелээр талазы-биле большевикчи өзү-биле ажилдаанар.

Белекчелдерин багай чорудуп турар. «Заготзерно» область конторазы бо чылдын май айда «Заготзерно» пунктуларының бухгалтерлеринин болгаш лабораториялар эргелечилеринин 10 хонук хуусаалы семинарын эртирген. Ол ышкыш лаборантыларын, склад эргелечилери 24 кижизидер өөртөкөн

Орус шериглерниң Азов шивээни алган хүнден бээр 255 чыл болганы

Орус улусту чагырып алырын болгаш хамаарышпас чоруун чок кылырын оралдап турган хөй санның эжелекчилерге удурус улус хөй-хөй чүс чылдарың дургузунда шынгы демисел чорудуп келген. Орус улус болза, молаттарын көстүп көрбөз аар-берге дарланыңа чүгө быражып үнгөн эвес, харын бодунуң күштери-биле ону буза-шапкаш, бодунуң төрөзү чуртун камгалап ап, ядараашкыдан болгаш тоймагдадылгандан Барын Европаның амы-тынын алган.

XV чүс чылдың төңүзүндө III Иван ноянын үезинде орус улус бодунуң быдаргай тарамык черлерин Москваны болгаш Москва ноянын чагыргазын долгавдыр ылапты-биле катыштырган, бодунуң төүлөтинген, хамаарышпас күрүнесин тургузуп алган.

«Кайгап-хараан Европа болза, татарлар-биле литовчулар аразында кыстанчак апарган Москваның туруп турарын Иваның хааннаашкынының эге үезинде араб борада эскерип турган хирезинде, бодунуң чөөн талакы кызыгарыңа хенертен аажок улуг күрүне тыттып келирге, аайын тынымайн барган, ынчаарга Европаның чычын төлүп турган Султан Балзет боду-даа москвачынын ужуру сураан чугаазын эң-не баштай дыңнаан» деп К. Маркс бижээ.

Ындыг-даа болза, анык орус күрүне далайын садыг оруктарыңдан ырак туруп турган. Ол чорук орус күрүнесин бүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдөзүн, өскө чурттар-биле эконим болгаш культуру харылзааларыңа база саадып, шаптыктап турган.

Бистин улузуну далай эриң ээлеп алыр дээш чүткүлдүг демиселди үр үениң дургузунда чорудуп келген.

Балтий далайже үнер эжиң дээш Ливония-биле дайын Иваң Грозныйның дужунда чээрби беш чылдың дургузунда үргүлчүлөп келген. Ол демиселдин түннел чок болуп доозулганы: Ливония болза, Польшада, Даниядан, Швециядан дузалачы алган.

Иваң Грозныйның хааннаашкынының сөөлү (1584) чылданда Ак далайың эринде Архангельск деп порту тудуп тургускан.—Англия-биле болгаш өскө-даа чурттар-биле садыг харылзааны ону дамчыштыр кылып турган. Ындыг-даа болза, чурттуң төп кезинде Ак далай дыка ырак болгаш дүргөн өзүп турар күрүнесин хергелдерин ух далай оруу хандырып шыдааны тодаргай. Алексей Михайловичиниң хааннаашкынының дужунда Швеция-биле дайын, оон соонда Голицынының Крымче походу—бо бүгү болза, база-ла далайже үнериниң оралдажышкыны болган.

Эрге-чагыргага Бирги Петриниң келген үезинде орус күрүне Балтий далайын болгаш Кара далайды үзе кирдинген турган. «Россияга суг херек»—деп Петр чугаалап турган, ынчааргаш бодунуң хааннаашкынының баштайгы чылдарыңдан эгелээш-ле, бо сорулганы бодунуң даштыкы политиказының үнденин болдурган.

«Улуг Петр империязының баштайгы өйүндө турганы ушкаш, далайлардан чангыс-даа улуг нация ол хире ыракта турбаан. Далай эринден үзе кирдинген ыңдыг нацияны улуг нация кылдыр кым-даа сактып шыдаас болгай»—деп,

ынчаардагы орус күрүне дугайың Карл Маркс ынчаар бижээ.

XVII чүс чылдың төңүзүндө ийи айтырылгар үзе шиптирлетимейн арткап турган: Турция болгаш Швеция айтырылгары, тодаргайлаарга, Кара далайың болгаш Балтий далайың айтырылгары-дыр. Бирги Петр болза, орус күрүнесин тургузарың болгаш бижыңдарының талазы-биле бодунуң бургуларын херезин үргүлчүлөш-шаан, бодунуң ада-чурттуңа далай эриктирип, бир дугаарың Кара далайже үнер эжиңти эгидерин чедип алыр дээш демиселди эгелээ.

Дон хемин аксыга турктар Азов деп күштүг шивээни ээлеп алган турган, ук шивээ болза, Кара далайже үнериниң дүлгүүрү болуп, Азов далайже үнер эжиңти дуглап турган.

1695 чылда Азовче Петр бирги походуң кылган. Турктарың алаамдыктар төлөөдө, Шереметевка командьлаткан хөй шеригин Крымга удурус чорудупкан. 20 муң кымы саныг, петровчу гвардия полкалары—Семёнов болгаш Преображенский полкалары кириштирген өскө бир армия болза, Волганы дургаар суг оруу-биле Царицынга четкеш, оон кургаг оруктап Паншино хоорайга барып, Дон хемни дургаар чорупкан. Демги армия 1695 чылдың июль айда Азовка барып, ол душта Москвадан чедө берген 10 муң кижилиг орус отрядка катыжа берген.

Чээрби үш харыг Петр ук похodka демги суг оруу-биле бар чораан отрядка бомбардир болуп киришкен. Бодунуң албан бижиниңге оон бижээни: «Бирги Азов походуңдан эгелээш бомбардир болуп эгелдим».

Бирги поход чедишкениң бол-байн барган. Турктар далайлап немелде шериглер, чөмөк болгаш аш-чем ал, туруштуг камгаланып турган, ынчангаш ук шивээ алдымайн барган. 1695 чылдың күзүндө Азовтуң бүзээлээшкениң дүжүргөн турган.

Далайдан шивээге келир орукту дуглап алганың ам ук шивээни ал болуп деп чүве тодаргай апарган. Ынчалза-даа ону кылырыңа флот негетиниң келген, ынчаарда Россия флот чок турган. Частан эгелээш дайын чорудулгаларын каттаптар болгаш Азовту ээлеп алыр төлөөдө, кыш дургузунда флот тудуп тургузарың Петр шиптирлеп алган.

Бүгү чурттан мобилизастан келдирген үжен муң кижилер Воронежке болгаш Воронеж чоогунга 1695—1696 чылдарың кыжыныла бир дугаарың орус флоту тудуп тургускан, ук флоттуң составыңа ийи улуг суднолар, 23 галерлер, 4 бригадлер, шериглер дажыллар муң ажыг бичин суднолар болгаш баржарлар киржиң турган. Флот тудуунга Петр боду холунда балды болгаш хирээ тудупкан ажалдап турган.

Далайдан муң километр ажыг ырак кургаг чегре флот төгүдө эң баштай шак ынчаан тыылган.

1696 чылдың апрельде Донга суг үерлеп эгелээри-билек Азовче ийи дугаар походу эгелээш. Бо походу туу кылар душта орус шеригиниң саны 75 муң хире кижин апарган. Майның 19-та орус флот шивээге чокшулап чедө берген, далайлап ынаар келир орукту дуглай апкаш, бүзээлетиргеннерин чаа күш ты-

тынып алыр аргазын ышкындирды-кан.

Азов дээш кадыг-дошкун тулуучушкун эгелээш. Ол болза, далай дээш, Россияның келир үези дээш тулуучушкун болган. Айымыдан чалданмай, тулуучушкуннарга Петр боду кирип турган.

«Хоорай шавар халдашкын кылырыңа бистин шериглериниң бижымын көргөш», шивээниң горнизону июль-ноябрь чыңыңа дүжүп берген. Турк армия болза, орус кол командьдакчы боярин Борис Шенинниң бодунуң адаанга туктарың мөгөйтп бадырган.

Кайгамчыктыг тиелелени Петр каян-даа көстүп көрбөз байрлаашкын-биле байрлап эригтерин, Москваның Даш көвүрүг талакы хаалгазының аскыңа колонналар, статуялар, чуруктар-биле каастаан триумфальдиң эжиңтери кылган.

Азовтуң дүшкөн дугайында дыңнадыг Европага эң шимээрден чыңналып келген. Бо болза, орус күрүне чүгө кургаг чер кырыңа эвес, харын далайга база тийлеп турар деп чүвени көргүскөн улуг болуучушкун болган.

1700 чылдың июль 3-те Турция-биле тайжының керезин чарган, оон IV чүлүндө айтканы: «Азов хоорай болгаш амгы үеде анаа хамаарышкан хамык-ла эрги болгаш чаа хоорайгыштар, демги хоорайлар аразындагы диллиндертер, азы чер ийилке суг бүгүдөзи-ле хааның күрүнесиниң болура».

Азовту алганы демиселдин чүгө эгези болган. Кара далайга бижыгы-налып алыр дээр болза, Керчь шивээни алыр ужурул турган, ону чедип алырыңа улуг-улуг корабльдерден тургустунгулаан флоттуг болуру чугула турган. Петр ыңдыг флоту тудуп алырын шиптирлеп алган. Бо сорулганы өзүгаар чер эзлеринден болгаш салгыжылардан корабльдер тургалы-биле компаниялар тургузарың дужааган. Чер эзлеринге дужааганы болза, 10 муң тараачын өреге бир корабль тудар; крепостной тараачынарыг хүрээл—8 муң тараачын өреге бир корабль; доктаамал кижилер 12 корабль тудар ужурул.

Донга бижыгып алыр төлөөдө, Таганрог өртээди тударың, а Азовче кудуку хоорайлардан 3000 өг-булени көжүрүп экеп чуртталарың Петр дужааган.

Волга-Дон каналың тудуу эгелээш, ол тулуучушкун хөй күштү негез турган. 30 муң чедир саныг ажалчылар үш чыл дургузунда чер казып келген. Ол үеде ыңдыг канал тудары берге турган. Тийлээш социализмниң муракчы техникалыг чурту-ла, муракчы эртемнин эң чаа-чаа чедишкенирин бодунга бараан болдуруп ажаллап ап турар хосталган улус ол кончуг улуг сорулганы күсөдип күш четкен.

Петриниң Азов походу болза, Россияны далай күрүнеси кылдыр шилчидеринге бир дугаарың базым болган. Азовту алганы—армияның болгаш флотун дем кадып тургаш чедип алганы, бир дугаарың улуг тийлелге.

Маркстың чугаалааны өзүгаар алырга Россия болза, Балтий далайың эринин чаалап алгаш, чартык-азийги, континенталдыг чурт турганыңдан Балтий далайда тергилдөө далайыг күрүне болуп шилчээ.

Г. УТКИН.

Областың мурнакчы колхозтарының дөңнели-биле нызыманай ажалдаар

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1949 чылдың октябрь 31-де үндүргөн доктаалын өзүгаар ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агы министрлер-возуун 1951 чылдың июнь 29-та дужаалы-биле «1950 чылда мал ажалының көдүрүшкүң болгаш мал чөмчөриң эки белеткээни дээш» элээн хөй крайларын, областтарын, автономнуг болгаш эвилелдешкен республикаларың колхозтарың шаңнаа.

1950 чылда мал ажалының көдүрүшкүң болгаш малга чөмчөр белеткелени эки чорутканы дээш бистин областың алды колхозтарың «Победа» деп чийк машина, «ГАЗ—51» деп чүк машиналар болгаш мотоциклдер-биле шаңнаан.

Бир дугаар шаңнал — «Победа» деп чийк машинаны Улуг-Хем районда Баян-Кол суурда «10 дугаар улуг хурал» колхозка (даргазы эш Филимонов) тывыскаан.

Ийи дугаар шаңнал «ГАЗ—51» деп чүк машиналарын Кызыл районда «ТАРН 12 дугаар Улуг хурал» колхозка даргазы эш Брюханов, Улуг-Хем районда «Кызыл туу» колхозка (даргазы эш Кечил), Жданов аттыг колхозка (даргазы эш Назыты) шаңнаан.

Үш дугаар шаңнал — мотоциклдерин Кызыл районда «Малчы» колхозка (даргазы эш Попух), база «Баян-Хем» колхозка (даргазы эш Тамдын) берген.

Үстүңде ады үнгөн колхозтар 1950 чылда мал ажалың хөгжүдөр талазы-биле, малга чөмчөр белеткээниң, күрүнеге мал продуктуларын дужаарың планыны ажыг күсөдирин хандырган болгаш чаш малдары камгалап доруктурарыңа улуг көргүзүлгелерин болган. Бо талазы-биле үстүңде айтыг колхозтарның кайы бирээниң ажалың характеристикалап көргүзүргө оларның ажалы билдире бээр. Мындаг чижекке Кызыл районда «ТАРН 12 дугаар Улуг хурал» колхозтуң көргүзүлгелери элээн тодаргай фактыларын айттып турар. Малдың бүгү чүзүн аайы-биле хөгжүлдөзүнүн планын көргүзүргө болза, мынысты бода мал—104,5 хуу, хөвөн 118,1 хуу, хөй, өшкү—185 хуу болгаш төрүүр малдарны немеп алыр планы күсөткен. Бир саар инектен 1000 литр сүт саап алыр планын 1023 литр чедирген, хойдан дүк кыргып алыр 1,5 килограмм тур-

ганы 1,6 килограмм чедир күсөткен. Малды семиртип планын ыракта ажыр күсөткен.

Мал чаш төлүн камгалап алырың талазы-биле эки түңнелди көргүскөн, чижээ, 78 баш төрүүр инектен 76 бызаны, ол ышкаш хөй, өшкүңү чаш төлүн бүрүн доруктуруп алган. Малга бөдүүн болгаш мал чөмчөри болуп корнеллотарың планын 100,1 хуу күсөткен. Ол ышкы чүлүктүг чөмчөри болгаш силосту пландан ажыр күсөткен.

Үстүңде мал чөмчөри белеткээриң талазы-биле чедишкениң болган колхозтары бо чылын ажар дээш ситен ажалың темпизин каш каттап улгатырың-биле кады ситен планың ажыр күсөдиринче бүгү күштү салыр херек. Ынчангаш бо чылын малга быжыг чөм-суурну тургускан, нияттиң мал ажалыңны улуг көдүрүшкүңүң чедип ап, шаңналды кандидаттары болур дээш эрестиг ажалдаары чугула.

Е. КОРОМЫСЛОВА.

Польшаның катап тургустунганының чеди чыл оюнун дугайында Варшавага болган байырлыг хуралга Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. ЖУКОВТУҢ ЧУГААЗЫ

Эштер!

Польшаның катап тургустунганының чеди чыл ою национал байыр-алдын хүнүндө улус-демократтыг Польша республиканың бүгү ажалчы чоннарыңа Совет Социалисттик Республикалар Эвилелиниң Совет Армиязының болгаш Шериг-Далай Флодунуң солдаттарың болгаш матростарың, сержантыларың, старшиналарың, офицерлериниң, генералдарың болгаш адмиралдарың мурнундан чүректин ханызыңдан байыр чедирерин менээ чөп-шээрер.

Польшаның ажалчы чоннары болгаш Польша Шеригиниң дайынчылары бодунуң национал байырын ажал-агы болгаш культуру тургузуунуң бүгү адырларында кайгамчыктыг тиелелелериниң үезинде уткуп турар. Кыска хуусааның иштиңде силерниң чуртуңарда улус демократияны тургузуу бижыкан. Улус ажал-агыңан катап тургузарың болгаш хөгжүдөриң бир дугаар үш чыл планы чедишкениң күсөткенге. Аграрлыг чурттан Польша индустрияны бөдик хөгжүлдөйгү чурту болуп турар. Бо үеде Польшаның Катышкан ажалчы партизаның улудулгалы-биле Польшаның ажалчы чон массалары алды чыл планың — социализм тударың планы күсөдери дээш сорук киришкениң демисежиң турар.

Силерниң чедишкениңерге болза, улус-демократтыг тургузуңуң капиталисттик тургузуңдан артык күштүүнү дугайында, улустун эрге-чагыргазында салдыг эгертимес аргалар дугайың херечилеп турар.

Совет кижилер бодунуң улуг баштычызы болгаш Польша улустун эки өйүң — эш Сталин-биле кады силерниң улзуңарың тургузуу күш-ажылың ханы хүндүткел-биле көрүп, оон чедишкениңерге өөрүп турар.

Чаа Польшаның тургузушкунуңда чедишкениңер болза, фашисттик эжелекчилерге удурус амы-дунма улустарыңың чедишкениң боо-чөпсөктүг кады демиселдин ачызы-биле, дайын сөвүлдө үеде совет болгаш Польша улустарың амы-дунма кады ажалдажылгазың ачызы-биле болур аргалың болган.

«Өнүктүр кадыг-береге билчир-деп орустун үлегер чугаазың бар. Фашисттик кулдангышкының өлүмүг айылы силерниң чуртуңарың кырыңа дигрели берген турганың хүнеринде, Польша улустун өнүктүри бис деп боттарың санап турганың иштинде боттарыңн хуууулузуң дугайың уткан болгаш силерниң чуртуңарың таварышкан берге байдалыңа дуза көргүзүш. Чүгө совет улус болгаш оон баштычызы улуг Сталин Польша улуска ак-сеткилдиг болгаш амы-дунма дузалачыны көргүскөн.

Советтин Чөпсөктүг Күштери Дээди Кол Командьдакчы Совет Эвилелиниң Генералиссимус эш Сталинның күзелиң болгаш планың эрестиг күсөткен чүгө совет дайынчыларың канчаар-даа аажок эрес, мадырлыг болгаш дайынчы мергежилниң түңнелде ол демисел дайыны бүрүнү-биле чылча шапканы болгаш Польшаның хостааны-биле доозулган.

Совет Армия Польшага турган гитлержи шериглерге элээн каш ханы согушкуннары таварыштырган, оларны тус-тус бөлүктөргө чара шапкан, оон соонда Одер болгаш Нейссе ол чарыңче барың чүкче аткаарлатпайн узуткап чок кылган.

Одер болгаш Барың Нейсесеже үңгөш, Совет Армия үр үениң иштинде немец капиталисттерин болгаш помещиктерниң чагыргазың алаанга туруп турган Польша чери Польша улуска эгидип бээрин хандырган. Совет Армия-биле хол-холдан тутчуп алгаш, Польшаның кайгамчыктыг патриоттары маадырлыг демиселди чорудуп турган. Бо демиселге чаа Польша армия төрүтүңе, 1943 чылда Совет Эвилелиниң дөңсөөсүңе Талеуш Костюшко аттыг бир дугаар Польша дивизияны тургусканы-биле оон эгези салдыган. Бир дугаар дивизияны оон дариың элээн каш чаа-чаа кезектерин болгаш катыжышкыңарны тургускан турган, олар оон соонда Польша Шеригиниң бир дугаар армиязы болган, 1944 чылдың июль оон хүрээлениңге 120 муң ажыг кижин турган. Польша шериглер совет чактың болгаш эш Сталинниң бодунуң улуг күчөңгөй болгаш сагыш салышкыны-биле хүрээлентинген турган.

Бир дугаар чегрениң совет дайынчы техниказы-биле чөпсөгөндө бир дугаар Польша армия дайынчы сүртенчиг күш болуп турган.

Польша чаа армияны баштайгы кезектери боттарың дайынчы чорудулгаларың Смоленскийн Барың талакызы—Ленино хоорай районунга эгелээш. Манаа Польша шеригниң солдаттары болгаш офицерлери бир дугаар дайынчы тулуучушкунга таварышкан болгаш эрес, мадырлыг, дидим чөпчүктүң кайгамчыктыг чижектери көргүскөн.

Оон ынай, Бир дугаар Польша армия болза, 1 дугаар Белорусс фронтунуң составыңа кирип алгаш тургустунушаан, дайының Варшава бөлүгүлээшкениң чылча шавар болгаш Польшаның найсылалы — Варшаваны хостаар, дайының Чөөн-Померани бөлүгүлээшкениң чылча шавар улуг-улуг тулуучушкуннарга, Берлин тулуучушкунуңа шуут кирип турган болгаш Совет Армия-биле кады Эльбаже үңгөн.

Ийи дугаар Польша армия 1 дугаар Украин фронтунуң составыңа кирип алгаш, Дрезденче нияти угланышкыңа чедишкениң демисежиң, түңнел тулуучушкуннарга кирип турган.

Дайын-биле кадыг-дошкун тулуучушкуннарга Польша шеригниң дайынчылары бодунуң ада-чуртуңуң өзүлүг патриоттары деп көргүскөн болгаш бодунуң амы-тының харамнамайн Совет Армияның дайынчылары-биле кады бодунуң төрөзүн чуртуңуң алдары, хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демисежиң турган.

Совет болгаш Польша шериглериниң аразында дайынчы эп-найырал гитлержи эжелекчилерге удурус тулуучушкуннарың одунга өзүп, бижыгып турган. Совет Армияның дайынчылары Польша армияның дайынчыларыга улуг-биле ынак болгаш ханы хүндүлөдиг болуп турган.

Совет Эвилелиниң Генералиссимус эш Сталин бодунуң дужаалдарыңа кайгамчыктыг Польша дайынчыларга өөрүп четиргениң каш каттап чарлап турган. Совет Эвилелиниң найсылалы — Москва олгарга каш каттап салоттары кылган. Муң-муң Польша дайынчылар эрес, дидим болгаш мадырлыг чоруктар дээш Совет Эвилелиниң орденнери

биле шаңнаттырган.

Совет улус болгаш Совет Армияның дайынчылары боттарың дайынчы эштери, гитлержи эжелекчилерге удурус тулуучу турган эрес мадырлыг Польша дайынчыларың чедишкениңерни бедиң-биле үнелеп көрүп турар.

Каштышкан демиселде Совет Армияның дайынчыларың болган Польша шеригниң дайынчыларың төкөн ханы бистин кезээде эп-найыралыстың болгаш амы-дунмалышкы болур чоруктуң демээ болзун!

Силерниң армияңар — чаа хөвириниң армиязы, ол армия бүрүнү-биле бодунуң чуртуңуң улус-демократтыг күрүне тургузуңуң камгалап турар болгаш улус-демократтыг тургузуңуң херезин болгаш бодунуң улзуңуң тургузуңуң күш-ажылың камгалаарыңа бараан болуп турар.

Польшаның чөпсөктүг күштери — күрүне эрге-чагыргазыңың бижык чөлөңгичи, чурттуң хосталгазың болгаш хамаарышпас чоруктуң идеялыг чөлөңгичи. Оон дайынчылары бодунуң төрөзүн чуртуңа чыгаар чок бердингениңе, социализмни херезин болгаш Совет Армия-биле бузулбас эп-найыралга кижизинген турар ужурул.

Совет Эвилелиниң күчүлүг армиязы-биле амы-дунмалышкы харылзаалыг; оон байлактыг дайынчы дуржулганыңа дайынчышаан, бодунуң хууда дуржулганың болгаш дайын төгүзүндө бүгү-ле үнелги чүлөлери өөрөнмишаан, улус-демократтыг Польшаның армиязы бодунуң дайынчы мергежилни могаг чок сайыр-радыр ужурул. Оон дайынчы күчүңүң үнденини ында.

Бо хун, империалисттер Совет Эвилелинге болгаш улус демократияның чурттарыңа удурус чаа дайыны бар шаа-биле белеткеп, бистин улустарыңың аразында кады ажалдажылганы болгаш амы-дунма эп-найыралды олар үзериң оралдаптып турар үеде, бистин эп-найыралысты бүгү хөмчө-биле бижыдар дээш бүгү чүвени кылар болгаш ол эп-найыралды кым кошкадыр деп оралдаптыр болду, оларның-биле кам-хайра чок демисежиң ужурул бис.

Эштер!

Социализм тургузушкунуң болгаш чаа Польшаның айылы чогуң бижыгарыңың талазы-биле бистин улустарыңың болгаш армияларың мурнунда улуг сорулгалар туруп турар. Польша улус болза, совет улустун амы-дунма дөңсөө-биле, Польшаның катышкан ажалчы партизаның болгаш оон баштычызы, Польшаның улус-демократтыг республиканың президентизи Болеслав Беруттуң удуруту-биле ол сорулгаларың чедишкениң күсөдери деп идеялы илеридирими чөпшээрер көрүңер.

Польша улустун хосталгазың байырларың хүнүндө Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң дайынчыларың мурнундан силерни чуртуңарың бүгү хамаарышкыңа болгаш Польша Шеригниң дайынчыларыңа моон сонгаар чедишкениң болгаш келир үеде аас-кежиктиг болуруң күзээрими база каттап чөпшээрер көрүңер.

Польша болгаш совет улустун кезээде болгаш бузулбас эп-найыралды делгерезин!

Польша Шеригниң болгаш Совет Армияның дайынчыларың дайынчы эп-найыралды делгерезин!

Польша республиканың президентизи Болеслав Берут делгерезин!

Совет улустун болгаш бурунгаар депшилгелги бүгү кижин төрөлгөтениң мерген угааның баштыңыңың улуг Сталин делгерезин! (Димитриң үзүбөс адыш часкаан).

ПЕКИН, июль 20. (СЭТА). Сивьхуа агентлигиңиң дамчыдып турары болза, Кореяга тайбычыдылга дугайында чугаалажышкының эгелээниңдө бээр, америк самолёттар Кыдаттын эгаар кызыгаарың үргүлчү үрөп, разведкаларың чорудуп, бомбалар октап келген.

Июльдин 11-де 20 шак 42 минута турда америк самолёт Циань хоорай кырыңа болгаш Цианьниң мурнуу-барың талазында Фунодэ кырыңа көстүп келгеш разведка чоруткан.

Июль 12-де 20 шак 30 минута турда Аньдун чоогунда Датункоунун соңгу-чөөн талазында рабон кырыңа америк самолёт көстүп келгеш, Аньдун хоорайың кырыңа-биле ужуп эрткен болаашкың кылган болгаш а оон соонда Лаокуко кырыңа болгаш Фынчэн үезинде Таншаньчэн район кырыңа хайгаарал ужудуушкун чоруткан.

Ол-ла хун 20 шак 31 минута турда америк самолёт Циань хоорайың мурнуу-барың талазында

Фуноуцзе кырыңа болгаш Куаньянь үезинде Аньпихэ кырыңа көстүп келген.

База ол-ла хун 22 шак 15 минута турда америк самолёт Циань хоорайың кырыңа-биле, а ол ышкаш Фуоцзе биле Тунтянькову кырыңа-биле ужуп эрткен.

Июльдин 13-те 20 шак 29 минута турда америк самолёт Куаньянь үезинде Чантяньхэкоу кырыңа көзүлгөн.

Ол-ла хун 20 шак 31 минута турда америк самолёт Циань үезинде Фуоуцзе кырыңа, ол-ла үезиниң чөөн болгаш соңгу-чөөн кезээниң кырыңа, а ол ышкаш үезд хоорайы Куаньянь кырыңа болгаш Куаньяньниң соңгу-чөөн болгаш барың районнарың кырыңа база Фынчэн үезинде Таншаньчэн кырыңа хайгаарал ужудуушкуннары чоруткан.

Июльдин 15-те 21 шак 03 минута турда америк самолёт Шуйфара

болгаш Чантяньхэкоу кырыңа көзүлгөн.

Ол-ла хун 21 шак 03 минута турда америк самолёт Датункоунуң соңгу-барың талазында районун болгаш Аньдунуң кылында Лунванмоуну кырыңа-биле ужуп эрткен болгаш Ланьзияниң суурже үш бөбаны октапкаш, ужуп чоруй барган.

Тайбычылдыганы тургузар дугайында чугаалажышкының делгезин бодунуң меделелин Риджуйниң июнь 30-де парлааның соонда-даа, америк самолёттар Кыдаттын агаар девсөөсүн каш удуу үрээнер. Кажан Риджуй бодунуң меделелин кылган хун америк самолёттар Соңгу-чөөн Кыдаттың кызыгаарлары үш кезин үрээнер. Бар фактыларың өзүгаар алгарга июль 1-ден 9-ка чедир. 17 америк самолёттар Кыдаттың кызыгаарлары 17 каттап кешкенер. Июль 5-те 22 шак 40 минута турда бир америк самолёт Куаньянь үезинде Чантяньхэкоуну боолаан.

(СЭТА).

